

มะโย่งละครไทยมุสลิมภาคใต้

※ เสนีย์ มะตะกะกุล

มะโย่งเป็นละครประเภทหนึ่งของไทยมุสลิมภาคใต้ กล่าวกันว่ามะโย่งมีขึ้นที่ปัตตานีประมาณ 700 ปี แล้วแพร่หลายไปสู่สหพันธรัฐมาเลเซีย แต่ชาวยุโรปรู้จักมะโย่ง หลังจากปีเตอร์ ฟลอเรส (Peter Flores) เดินทางมาถึงปัตตานีเมื่อปี ค.ศ. 1612 โดยอาศัยเรือชื่อ The Globe นายปีเตอร์เล่าไว้ว่า เขาได้ชมมะโย่ง เนื่องในวโรกาสที่ราชินีแห่งปัตตานีต้อนรับสุลต่านรัฐปะทัง เขาย้ำว่าการแสดงคราวนั้นออกจะประหลาด เพราะนักแสดงมีแต่หนุ่มรูปหล่อและสาวรูปงาม เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ตลกและเสียดสีสังคมสมัยนั้น

คำว่า "มะโย่ง" มีความหมายในเชิงภาษาอย่างไร นั้น ยังไม่มีผู้ใดยืนยัน ผู้เชี่ยวชาญเพียงอธิบายว่าการละเล่นประเภทนี้ ชาวบ้านแสดงโอกาสฉลอง **ชมางัด** หรือ **สปรัด** อีกประการหนึ่ง มะโย่ง น่าจะมาจากคำว่า **มัทฮิยัง** (Mak - Hiang) แปลว่า เจ้าแม่แห่งวิญญาณเจ้าแม่โพสพ เพราะก่อนนี้เขาแสดงเฉพาะวันทำขวัญหรือข้าวในทุ่งนา ภายหลังคนนิยมกลายเป็นละครประเภทหนึ่ง

ก่อนการแสดงมะโย่งทุกครั้งจะมี **บอมอร์** (Bomor) คือผู้แสดงเป็นกนทรง หรือกนกลางระหว่าง **เดวามุดอ** (เทพบุตร) กับ **เปาะโย่ง** (พระเอก) มีที่นำสังเกตอีก

อย่างคือ ผู้แสดงเป็นเปาะโย่งต้องเป็นผู้หญิง (ทรงเครื่องกะตริยี่) แตกต่างกับละครทางอาหรับและยุโรป

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงมะโย่งมีดังนี้

1. **ร็อบบับ** (Rebab) คล้ายซอทางภาคเหนือ แตกต่างกันที่รูปร่างและสาย
2. **กลองยาว** (Gandang) ที่ตีทั้ง 2 ด้าน มี 2 ขนาด คือใหญ่และเล็ก
3. **ฆ้อง** (Tawak) มีทั้งฆ้องใหญ่และฆ้องเล็ก ทั้ง 2 ชนิดจะแขวนติดๆ กัน ที่ให้ฆ้องจะมีน้ำหยอดไว้หนักหนึ่งเพื่อปรับเสียงให้ชัดเจนยิ่งขึ้นนอกจากนั้นมียอกกุกุหลาบพวงหนึ่ง ผู้กัวที่เขี่ยกแขวนฆ้อง เพื่อบูชาสังข์ศักดิ์สิทธิ์
4. **จ้อแร็ก** (Cherek) เป็นไม้ไผ่ 3-4 ตอน มีความยาวก่อนละ 18 นิ้ว คนที่จ้อแร็กมักจะนั่งติดกับคนตีฆ้อง

โรงแสดงมะโย่งเรียกว่า **ปางง** (Pangong) โรงปลูกอย่างง่ายๆ กลางลานไม่ยกพื้นแต่อย่างใด ผู้แสดง

นั่งบนเสื่อ ถ้าเป็นของกษัตริย์เรียกว่า บาไล (Balai) ในวังของเจ้าเมืองปัตตานีสมัยก่อนเรียกว่าโรงแสง Balai Penghadapan หรือ Balai Pustaka เขาจะสร้างอย่างถาวร และจัดให้มีการแข่งขันมะโย่งปีละครั้ง ถ้าแสดงตามปกติก็เดือนละ 2 ครั้ง การประกวดเขาถือหลักที่ว่ามะโย่งโรงนั้นต้องแสดงเก่งคนชอบ คือ ร้องเพลงและเต้นรำยอดเยี่ยม และตกลงเส้นได้ตั้งใจ คณะมะโย่งที่ชนะเลิศจะได้สมญาว่า มะโย่งรายอ คือ มะโย่งอยู่ในความอุปถัมภ์ของเจ้าเมือง

การแสดงมะโย่งเริ่มด้วยคนสี่ริบบิ้น นั่งกลางวงหน้าเวที (หันหลังให้ผู้ชม) นักดนตรีคนอื่นๆ นั่งล้อมเป็นรูปครึ่งวงกลม ส่วนเปาะโย่ง (พระเอกแสดงเป็นกษัตริย์) จะนำนักแสดงผู้หญิงทุกคนนั่งล้อมเป็นวงกลม หันหน้ามาทางวงดนตรีหรือผู้ชม จากนั้นเปาะโย่งจะเริ่มเต้นไหว้ครูหรือทำพิธีเปิดโรงด้วยการร้องเพลงชื่อ Mengadab Rebab ใช้เวลาประมาณ 20 นาที

การแสดงมะโย่งจะใช้เวลาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความสั้นยาวของเนื้อเรื่อง บางเรื่องแสดงถึง 3 คืน หรือ 7 คืน ผู้แสดงที่ขาดไม่ได้อีก 2 คน คือ เสนา เรียกว่า บือรัน (Peran) มี 2 คน คือ บือรันตุวอ (เสนารูโต) และบือรันมูคอ (เสนารอง) ทั้ง 2 คนมีบทบาทพอๆ แม้ในโรงยังต้องเป็นผู้กำกับการแสดง กำหนดฉากและเวลา บือรันจะออกแสดงต่อเมื่อเปาะโย่งเรียกพบ ปกติบือรันมูคอจะออกก่อน แล้วจะถูกใช้ให้ไปตามบือรันตุวออีกครั้ง ทั้งนี้เปาะโย่งหรือตัวพระเอกให้เหตุผลว่า เสนาคคนเดียว

ทำหน้าที่หนักเกินไป เมื่อเสนาทั้งสองออกพร้อมหน้าพร้อมตาแล้ว ก็เริ่มดำเนินเรื่อง

มะโย่งมีเรื่องแสดงมากมาย แต่ที่สำคัญมี 12 เรื่อง เรื่องเหล่านี้ลึกลับกับเรื่องหนังตะลุงบักซ์ไตหรือหนังตะลุงชาวท้องถิ่นของมะโย่งแบ่งเป็นฉาก แต่ละฉากแทรกการเต้นการร้อง โดยเฉพาะลีลาการร้องเขาจะทอดเสียงยาวคล้ายกับเพลงเปอร์เซีย จึงให้นักกันคว่ำสันนิษฐานว่าอิทธิพลเพลงเปอร์เซีย มีบทบาทในปัตตานีนานแล้ว ผู้เขียนไม่สามารถจำแนกประเภทเพลงได้ละเอียด แต่ขอยกตัวอย่างเพลงมะโย่งที่เป็นยอดนิยม 6 เพลง คือ

1. เพลงประกาศข่าว (ลาซุ บารัต อันโยร์)
2. เพลงโศก (ลาซุ มืองัมโบว์)
3. เพลงกล่อมเด็ก (ลาซุ มืองูเล็ด) บางคราวใช้ร้องแสดงความรัก ความฝัน เช่น พระเอกพบนางเอกในสวนดอกไม้
4. เพลงแสดงความเบื่อหน่าย (ลาซุ ยูร์)
5. เพลงร้องหมู่ คราวทำงานร่วมกัน (ลาซุ กิซัง อามัต)
6. เพลงโรแมนติกมี 3 เพลง คือ (1) ลาซุตีมิงๆ วิอลู (2) ลาซุ จาฆาะ มานิส (3) ลาซุ ปานัง วารี

เรื่องที่แสดง

เรื่องที่นิยมอันดับหนึ่ง คือ เรื่อง เความูคอ (เทพบุตร) เกี่ยวกับเล่น ว่าวบูลัน หรือ ว่าวบือร์มัส เป็นเรื่องโรแมนติกระหว่างเทพบุตรกับเทพธิดา เรื่องย่อๆ ก็คือว่า มีเจ้าชายองค์หนึ่งได้รับเชิญจากสวรรค์ (ถ้ายังนั้น)

ผู้เชิญก็คือ เทพธิดา แต่เจ้าชายไม่สามารถจะขึ้นไปบน
 สวรรค์ได้ ก็เลยทูลพระราชชนนี เพื่อขอ ว่าวบอรัมส์
 (ว่าวทอง) พระราชชนนีทรงโปรดตามต้องการ เจ้าชาย
 กับเสนาที่ซึกว่าวทองขึ้น และปล่อยเชือกไปเรื่อย ๆ ในที่
 สุดว่าวทองลอยขึ้นสวรรค์ เจ้าชายกับเสนาเสด็จไปตาม
 เชือก เมื่อดังสวรรค์แล้วเจ้าชายแอบเข้าไปในห้องบรรทม
 ของนางฟ้ากังกาล่า ปล่อยให้เสนาอยู่นอกประตู แต่เสียง
 ของเจ้าชายกับนางฟ้าพูดนั้นได้ยินถึงข้างนอกสวรรค์ ยาม
 รัชษาประตูดุได้ยินเสียงนั้นได้ก็ จึงประกาศว่ามีมนุษย์เข้า
 ไปล่วงเกินนางฟ้า ในตอนเช้าเจ้าชายไต่ล่องออกมาทาง
 ประตู ปรากฏว่ามีธนูดอกหนึ่ง (ไม่ทราบว่ายิงมาจากที่ใด)
 ถูกเจ้าชาย ทำให้เจ้าชายสลบ เสนาก็แบกเจ้าชายมายังโลก
 ตามเชือกของว่าวทอง เมื่อดังพื้นโลกแล้ว ประชากราชฎีร์
 ต่างก็เข้าใจว่า พระองค์สิ้นพระชนม์ ก็เลยเตรียมทำพิธี
 ผีศพ แต่ก่อนที่จะไปผีศพนั้น ปรากฏว่ามีหมอกคนหนึ่ง
 เรียกว่า Kedi Bomor มารับอาสารักษาเจ้าชายจนหาย
 และมีชีวิตขึ้นมาอีก เจ้าชายเห็นว่าหมอกคนนี้จะต้องเป็น
 นางฟ้าปลอมตัวเป็นแน่ ก็เลยจะตามหมอกไปด้วย หมอกก็
 ยอมให้เสด็จตามโดยมีข้าวยาวพร้อมกัน ในที่สุดความรัก
 ระหว่างนางฟ้ากับเจ้าชาย ได้รับความสำเร็จตามที่ทรง
 ปราบธนา

นอกจากนี้เรื่องที่สำคัญที่นำรัฐก็มีดังต่อไปนี้:-

1. อาณะรายอกันคัง เรื่องนี้ตามปกติจะแสดงจบ
 ภายใน 3 คืน
2. บงซุสกี เป็นเรื่องเกี่ยวกับเจ้าชายอภินิหาร
3. กาเค็ง บัวคิมัง หรือ เจ้าฟ้าหญิงเสนาหา
4. ปุตรีคีมุงมุกอ หรือ เจ้าหญิงแดงกวาง

5. รายอตั้งโกยาคี หรือ ราชานแห่งกรุงลาวานี
6. รายอมุกอลาเล็ง หรือ ราชานแห่งการพนัน
7. อีเยา ๆ อินตันเปอร์ตามา หรือ เจ้าหญิงซีเยา
8. รายนามุกอลัมเบ็ก หรือ เจ้าชายอัมพาท
9. รายนาคูวซารูปา หรือ เจ้าชายฝาแฝด
10. อินตราเควา เรื่องเกี่ยวกับชนุคักคีลิตร์

สาเหตุที่ชาวบ้านสมัยปัจจุบันไม่นิยมเหมือน
 สมัยก่อนก็เพราะ

1. มีภาพยนตร์ที่ทันสมัย ประชาชนจึง
 หันมานิยมวัฒนธรรมตะวันตก
2. มะโย่งเป็นละครที่ขัดกับศาสนาอิสลาม
 พวกโต๊ะครูและคนที่เคร่งศาสนา พยายามขัดขวาง
 ประชาชนมิให้ดูมะโย่ง โดยอ้างว่า เป็นเรื่องการ
 แสดงที่ผิดศาสนบัญญัติอย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้
 นักแสดงและประชาชนผู้ชม เกรงใจคนที่มีความรู้
 ทางศาสนา

ผู้เขียนจะไม่ออกความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้ แต่
 ก็เป็นที่น่าเสียดายตรงที่ว่า ศิลปท้องถิ่นค่อย ๆ หายไป
 จนกระทั่งหาดูได้ยากในสมัยปัจจุบัน □

